

Dobré maniere sú zastarané?

Ewa Polak-Pańkiewicz

28. decembra 2020 ✚ Kultúra

Podstata kultúry

Jedným z reliktov komunizmu je to, že zásady slušného správania sú považované za akýsi luxus či rozmar (ktorý si z času na čas môžeme dopriať). Pritom opak je pravda. Dobré maniere vždy boli – a stále sú – v našom kultúrnom okruhu samotným základom vzájomného vzťahu medzi ľuďmi. Neexistujú situácie, v ktorých by ich človek nemusel dodržiavať. Je jasné, že ako kresťania by sme sa nikdy nemali správať pyšne, drsne, grobiansky, ani preukazovať ľahostajnosť voči našim blíždym.

Nie je náhoda, že umenie komunikovať s ostatnými ľuďmi, teda *savoir-vivre*, sa zrodilo vo Francúzsku – u „najstaršej dcéry Cirkvi“, ktoré je považované za vzor vysokej kultúry v každodennom živote a svojho času nespochybniteľný líder kresťanských krajín aj v iných oblastiach.

Jean Goyard, ktorý prednáša o identite francúzskej kultúry, zdôrazňuje, že kľúčom k tajomstvu – dnes už zabudnutým a ťažko rozpoznateľným – je zdvorilosť. Zdvorilosť nie je koniec koncov nič iné ako prejav lásky k blížnemu. Zdvorilosť bez ohľadu na situáciu, okolnosti, pohodu. Vo francúzskej tradícii výchovy detí, ktorú si neskôr osvojila celá Európa, bola hlavnou zásadou zdvorilosť k ľuďom každého stavu. Čiže úsmev za každých okolností, neprejavovanie znechutenia či nudy druhou osobou. Tomu všetkému sa učia v detstve a v mladom veku pri styku s ľuďmi s vysokou kultúrou – preto sa rodina usiluje nájsť pre nich učiteľa so správnymi predpokladmi, so vzťahom k umeniu a nevyhľadávajúceho malicherné zábavy.

Tieto jednoduché pravidlá vzájomného styku medzi ľuďmi v priebehu storočí „prerástli“ do komplikovaných spoločenských rituálov, ktoré však nie sú podstatné – aj keď bývajú veľmi užitočné, keď sa upustí od manierizmu v prospech nenútenej prirodzenej jednoduchosti – **ale podstatné je presvedčenie**, že dôstojnosť iného človeka, podobne ako tá moja, si zasluhuje úctu. Je zaujímavé, že tento postoj, taký podstatný v celej kresťanskej kultúre, pretože vyplýva priamo z evanjelia, prezrádzajú napríklad až donedávna pretrvávajúce záverečné formulácie úradných listov, ktoré sa pomaly menia vďaka korešpondenčnej kultúre súvisiacej s fungovaním internetu plnej zjednodušenia a kolokvializmov. Bez ohľadu na obsah listov, dokonca nepríjemných pre adresáta, tieto sa vždy končili slovami: „S výrazom najhlbšej úcty.“

Socialistický *savoir-vivre* alebo „pán súdruh“

Už niekoľko sto rokov prebieha u nás – podobne ako v iných krajinách latinskej civilizácie – tichá, tvrdohlavá vojna proti formám vyjadrujúcim pozornosť voči inému človeku. Odohráva sa raz pod heslom *nenáročnej jednoduchosti*, ktorá by mala byť akože prejavom modernosti a „lepšie sedí“ *dnešnému človeku*; inokedy pod hlavičkou triedneho boja (zdôrazňovanie osobnej dôstojnosti sa posmešne nazýva *titulománia* atď.)

Odmietnutie **foriem** bolo jednou z hlavných požiadaviek nových barbarov. Spolu s revolúciou mala zaniknúť celá „*stará doba*“ – počnúc „*starým*“ kalendárom, končiac kostýmami mužov a žien, a tiež takým citlivým ukazovateľom, ako sú formy vzájomného oslošovania sa. Už nie „*pane*“ (pán veľkomožný, ctihodný, vážený atď.), ale „*občan*“, „*súdruh*“, v lepšom prípade „*kolega*“. „*Pán*“ a „*Pani*“ mali definitívne zmiznúť ako symboly „*nerovnosti*“. Bezprostredne sa objavila epidémia okamžitého prechodu na tykanie, ku ktorému je mnoho ľudí dotlačených prostredím, v ktorom je to v móde. Už iba poľská dedina sa pred ním stále bráni. Jednou z jazykových bizarností boja proti starým zvykom – ktorých sa Poliaci, našťastie, nedokážu úplne zbaviť – s vnucovaným boľševickým zvykom, je konkrétny obrat, ktorý v živote škôl a univerzít zostal dodnes ako relikvia (alebo možno symbol trvania?) socializmu: „*Pán súdruh*.“

Dobré maniere sú zastarané?

zdroj: wikimedia commons

Komunisti sa netajili ambíciami posúvať kultúrne normy na čo najnižšiu úroveň. Robili to šikovne a na etapy. Krakovský „*Przekrój*“ vychovával po desaťročia povojnovú inteligenciu v otázke nových spoločenských zvykov, ktoré boli pokusom vnieť do tejto mienkotvornej a **tvarotvornej** vrstvy – po „*vyhladení*“ pôvodných zemepánskych elít – inú etiku – v rubrike nazvanej *Socialistický „savoir-vivre“*. Komunisti okázalo opovrhovali duchovenstvom, najmä cirkevnou hierarchiou. Biskupov v úradnej korešpondencii oslovovali bez titulov, snažili sa dodržiavať neosobné, čo najbyrokratickejšie formy. Za oficiálnych okolností však neprekročili určitú hranicu – nehovoríme tu o výsluchoch v komunistických väzniciach, ani o „*tykaní*“ v pracovných táboroch, kde zbavovanie ľudskej dôstojnosti bolo jednou zo základných tortúr.

Prekročený Rubikon

Túto hranicu prekročil prvý predseda vlády Poľskej republiky z Liberálno-demokratického kongresu, ktorý o primasovi Poľska hovoril ako o „*pánovi primasovi*“. Jeho nástupca z tej istej politickej formácie zašiel ešte ďalej. V mediálnom „*spektákli*“ pripravenom s dôrazom na každý detail, sú stavané na obdiv maniere športových fanúšikov prenesené do oficiálneho života štátu, kde vždy platili prísne pravidlá diplomatického bontónu. Maniere premiéra Wincenta Witosa, ktorému bola vyčítaná plebejskosť a bezohľadnosť, sa javia popri týchto nových štandardoch správania – majúcich za cieľ konkrétny efekt v podobe „*imidžu*“, čitateľného aj na medzinárodnej scéne a možno určeného na to, aby sa stali charakteristickým znakom našej krajiny – ako „*čistý salón*“. Ťažko sa tomu čudovať. Neboli to časy kontrakultúry, kresťanská kultúra bola záväzná vo všetkých spoločenských triedach.

To, čo marxisti najviac nenávideli, bola naša civilizačno-kultúrna prevaha nad tatársko-mongolským barbarstvom, nad civilizáciou hordy. Kultúrny marxizmus, ktorý nám vnucujú „*elity*“ z umeleckého a mediálneho podsvetia „*v bielych rukavičkách*“, nás má definitívne zbaviť „*prežitkov*“ a „*reliktov*“ foriem. Pritom sa ich niektorí Poliaci tvrdohlavo držia a pre mnohých ľudí majú stále neodolateľné čaro.

Od relaxu k barbarstvu

Pred niekoľkými desaťročiami som bol svedkom neočakávanej scény. V reštaurácii na železničnej stanici v malom meste si mladé dievča robilo počas nočného prestupu manikúru. Okoloidúci policajt (išlo o hlboký socializmus) s prísnou tvárou, ale bez zlosti, ju upozornil, že sa správa neprijateľne. Neoslovoval ju „*občianka*“, nedostala pokutu, ani ju verejne nezahanbil. Vecná policajtova poznámka, hoci vyslovená s istými rozpakmi, urobila na všetkých elektrizujúci dojem. Dievča okamžite odložilo pilníček na nechty. Čosi ako spomienka na staré časy, keď sme boli na našej zemi a ako slobodní ľudia sme rešpektovali dôstojnosť ostatných, sa mihla miestnosťou a všetkých naplnila neurčitou vďačnosťou. Voči komu? Voči chlapovi v uniforme, ktorá nebola spájaná s ničím dobrým? Alebo možno táto dávna stopa starého Poľska prebudila nádej, že formy žijú dlhšie než nanútené zvyky, než zdanlivé zjednodušenie, ktoré je s ním spojené, ktoré však nie je uľahčením, iba hrubosťou a je nám na škodu.

Rituál spoločného požívania alkoholu bol vždycky odzrkadlením kultúry bytia. V poľskej tradícii sa zachovalo umenie prednášania prípitkov, ceremoniálny vstup do požitia alkoholického nápoja zdôrazňujúci práve hodnotu spoločnosti, ktorá chce oceniť fakt spoločného hodovania prednesením osobitného vinšu. Čím rafinovanejší jazyk prípitku, tým hlbšie sa vryl do pamäte autor i jeho vinš. Tak vznikala kultúra spoločného hodovania, ktoré bolo kultúrnou udalosťou *par excellence*. Túto tradíciu – prítomnú ešte pred vojnou na každom oficiálnom večierku a po vojne v mnohých domácnostiach počas rodinných osláv – svojským spôsobom „*prelomil*“ jeden z najhlasnejších prezidentov posledných rokov, keď zdvihol kalíšok so slovami: „*Zdravie vaše v hrdlá naše.*“

Možno sa po takýchto prejavoch ľudí z **najvyšších úrovní spoločenskej hierarchie** diviť, že aj školská mládež nechce ostať pozadu a v rámci prejavovania svojho zmyslu pre humor dáva učiteľovi kôš s odpadkami na hlavu?

Dobré maniere sú zastarané?

zdroj: LiveInternet

Nemennosť pravidiel, čiže umenie chabrosti

„Džentlmen predovšetkým vie, čo má robiť v každej situácii“ – je jedna z hlavných zásad dobrých mravov. Neexistujú situácie, ktoré by ho mohli „prerásť“, vyvolať zdesenie, neistotu, stiahnutie sa a rezignáciu z toho, čo mu bolo vŕteované od detstva. Toto umenie v dobe podriaďovania sa toľkých ľudí kolektívnemu správaniu – praktizovanému profesionálnymi manipulátormi, ktorí dokážu zahrať na kolektívne emócie ako na dokonalom nástroji – je v podstate doménou výnimočných osobností a ľudí opravdivej, doma získanej a vedome prehlbovanej kresťanskej kultúry.

Podstatou celej totality – červenej, ako aj tej, ktorej obsahom je demokracia bez princípov, je zlomiť človeka, aby sa zriekol toho, čo ho doma učili. Kedysi človeka zlomili vo väzení počas vyšetrovania a mučenia trvajúceho týždne. Dnes stačí niekoľko bezmyšlienkovite sledovaných televíznych programov, ktoré predpokladajú účasť divákov z radov tých, ktorí využívajú vedome vyvolanú kognitívnu disonanciu. Alebo niekoľko lekcí z politickej korektnosti, ktoré sú šikovne začlenené do školského vyučovania – s odmenou za ich osvojenie si v podobe dobrej známky alebo atraktívneho štipendia. Stačí trénovať účasťou na populárnych mládežníckych hrách, kde cenou za účasť – napríklad v „mafii“ – človek získava novú osobnosť a jeho osobné presvedčenie sa podriaďuje skupine a jej súdom.

Dobré mravy sa líšia od ich falošných kópií, teda od „uhladenosti“, prehnaných či neprirodzených spôsobov a tiež od stádového správania („robím to, čo všetci ostatní, takže som dobre vychovaný“) tým, že sú preverované v ťažkých situáciách. Ak človek v extrémnych podmienkach neopustí zásady slušnosti a zdvorilosti voči každému bez ohľadu na jeho postavenie a rolu v spoločnosti a neporuší pritom morálne zásady, nepodľahne žiadostivosti a chamtivosti, nenechá sa podplatiť, nezačne klamať, možno ho nazvať kultivovaným človekom.

„Moja teta, Róża Tyszkiewiczowa,“ spomína Zeneida Poklewsku-Kozieł, rod. Zamoyska, „ktorá bola počas vojny v roku 1939 nútená prejsť bahnom, zostala skvelou dámou a paňou aj v staršom veku. Keď som sa jej potom pýtala: „Ako ste to dokázali, teta? Mala na to jednu odpoveď: „Myslím, že ma celkom dobre vychovali...“

Lakte a diadémy

Revolucionári a komunisti, ktorým dnes sekundujú liberáli z rovnakého ideologického kmeňa, sa pokúsili priblížiť mladú generáciu čo najviac k „ideálu“ hordy. Robili to šikovne prostredníctvom koedukačných škôl, nútením dávať malé deti do inštitúcií ako sú jasle, škôlky alebo „nulté ročníky“, a zamestnávať v nich osoby osvedčené z hľadiska straníckej lojality, ako aj výchovou prostredníctvom „falošného“ červeného skautingu v kolóniách a táboroch, k zlým mravom, prostote založenej na vzájomnom boji a prebúdzaní agresie v kontaktoch medzi dospelými a deťmi i medzi dievčatami a chlapcami. Nakoniec to urobili tak, že vo „vzdelávacích inštitúciách“ prižmurovali oči nad hlasným chlípáním pri stole, sácaním, krikom, indiskrétnosťou a nevhodnými podmienkami na toaletách a tiež nad šírením alkoholizmu, promiskuity a dnes aj pornografie medzi maloletými.

Dnes to všetko už nevchádza cez zadné vrátka, ale oficiálne, do škôl, prostredníctvom ideológie „laxnosti“ a okázalého pohrdania voči dospelému prostredníctvom šírenia vlády detí a bezstresovej výchovy, v ktorej právo na „slobodný prejav“ je právom prejavovať momentálne rozmary a nálady dieťaťa. Voči týmto princípom staré ideály socialistickej školy vyzerajú naivne a jej metódy neohrabane.

Vzory výchovy založené na disciplíne a úcte k starším sú zosmiešňované, profesionálni demagógovia s vedeckými titulmi vždy argumentujú, že nie je potrebná „formálna“, ale „skutočná“ autorita dospelého uznávajúca v dieťati „rovnocennú bytosť“, „partnera“ atď.

Michał Żółtowski pripomína svoje detstvo strávené v rodičovskom dome: „V lete sedelo za stolom asi dvadsať ľudí (vrátane učiteľov a pestúnok). Pri jedení sme dbali, aby sme sedeli vzpriamene, jedli esteticky a neskrývali ruky pod stôl. Počas obeda a večere boli deti ticho, hovorili iba dospelí.“

Anna Wolska rodená Branicki spomínajúc na svoje detstvo v rodinnom dome vo Wilanówe, píše: „Hlavnou hodnotou v tomto pedagogickom systéme bola úcta k starším a k práci. Starším bolo treba slúžiť, pomáhať im. Starší boli vždy prví. Pamätám si našu smiešnu otázku: „Kedy budeme tak starí, aby sme mohli zjesť zo zajaca kúsok chrbta, a nie iba labky?“ Deti vždy sedeli na konci stola a pojedali „zvyšky“ z tanierov, zatiaľ čo starší zjedli všetky dobré kúsky. Umývali sme sa mydlom na pranie Schicht (...). Často sme sa obliekali do šiat prerobených po mame (...). V rodine Branickich nebolo možné pridlho sa dívať do zrkadla. Keď som sa obdivne nadchýnala niekoho krásou, dostávala som otázku, či som si na tom človeku skutočne nevšimla nič iné. Dôležitý bol charakter, znalosti a srdce.“

Je dnešný festival „princezien“ oblečených do sofistikovaných šiat často pred desiatym rokom života, akým je v mnohých prostrediach slávnosť prvého svätého prijímania, pohrdaním dobrými mravmi? Dieťa treba viesť k tomu, aby pochopilo, aké je jeho miesto, a že zostáva dieťaťom, nie „dámou“, „princeznou z rozprávky“, alebo – čo sa týka stále väčšieho množstva dievčat vinou ľahkomyselnosti rodičov voči vnútenej móde – „mladou koketkou“.

V tejto delikátnej záležitosti mnoho rodičov „trpí“ nedostatkom fantázie a až otrockým sledovaním módných trendov. Súhlasí s tým, aby si vlastné deti obliekali „dospelé“ luxusné šaty, nie je len prejavom

podľahnutia biednemu vkusu televízie, ale aj nedostatkom pedagogického citu. Nič tak dieťa „nepokazí“, ako keď mu nahovárame, že je neobyčajné, a že preto musí zaujať svojím vzhľadom. Toto nie je cesta k šťastnému detstvu a – v pravom čase – k zrelosti. Súčasné pedagogické doktríny, médiá – podľa definície podliehajúcej diktátu módy – robia všetko, aby rodičia dieťaťa vyberali čo najpohodlnejšie cesty, aby z neho urobili svojho „partnera“, či aby sa dieťa stalo „maskotom“, ktorého možno beztrešne uväzniť medzi hračkami a zábavou a nenadviazať s ním nijaký hlbší kontakt, a tým blokovať jeho emocionálny a mravný vývoj. Oblúba navonok prejavovať čisto vonkajšie veci je príkladom nesprávnych manierov a taktiež symptómom dospelých, ktorí sa zriekajú zodpovednosti za výchovu človeka. Takého, ktorý – vďaka zdravému odstupu od materiálnych vecí nadobudnutého v detstve – bude slobodný od egoizmu a narcistických tendencií a zameraný na druhého človeka. Aby sa s ním stretol a slúžil mu. Čiže stane sa zrelým mladým kresťanom, a teda človekom s doma vedome formovanou vysokou osobnou kultúrou.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/dobre-maniere-su-zastarane/>